

*ENTREVISTA A MICHAEL O'RIORDAN,
BRIGADISTA INTERNACIONAL PER LA LLIBERTAT
CARLES PLANA*

Molta gent deu haver sentit a parlar de la presència de famosos brigadistes internacionals durant la Guerra Civil, com George Orwell, Ernest Hemingway i Frank Cappa. Però n'hi hagué molts més. Persones anònimes que es desplaçaren milers de quilòmetres per lluitar sota una mateixa bandera, per una causa justa com la llibertat. Si parlem de desplaçar-se quilòmetres, aquest ha estat el nostre cas. Els darrers mesos viscuts a Irlanda ens han revelat un dels capítols més desconeguts de la història d'aquest país. Un poble que, com el català, comparteix un seguit d'anhels. Durant la Guerra Civil, aquests anhels tingueren l'oportunitat de creuar-se i coincidir sota una mateixa lluita.

El senyor Michael O'Riordan, nascut a Cork fa 87 anys, aviat s'afilià al corrent republicà (IRA). L'any 1935 entrà en el Partit Comunista, liderat per Sean Murray, el qual es decantà per la causa republicana en esclatar la guerra civil espanyola. No és gens estrany, doncs, que ell fos un dels voluntaris que decidiren enrolar-se per defensar la República. Vàrem tenir la sort de poder entrevistar-lo, i aquest és el resultat.

Abans d'anar a la guerra d'Espanya, havia estat allistat en algun partit d'Irlanda?

Bé, vaig estar en el Moviment Republicà, que era molt fort a la zona de Cork, com també ho era l'IRA. Ambdós ho eren durant els anys vint. Lògicament vaig sortir amb uns ideals a realitzar i, naturalment, Espanya era un objectiu.

(Tant la seva filla com ell mateix ens diuen que va ser el darrer voluntari de sortir d'Irlanda i l'últim de tornar-hi.) Es diu que el primer grup que va anar a la guerra va ser molt minúscul i que el primer brigadista internacional del qual es té constància és el primer de parla anglesa. M'agradaria corregir això, ja que aquesta

persona usava el gaèlic com a llengua materna. Era d'Achill Island, a l'oest d'Irlanda, al comtat de Mayo.

Què el va motivar a afiliar-se al Moviment Republicà o Socialista i a anar a la guerra civil espanyola?

En aquella època a Franco se'l veia com un garant de la religió catòlica. Aquí, a Irlanda, havíem tingut un conflicte religiós que havia durat deu, vint anys. Se sabia que hi havia una campanya per organitzar una brigada irlandesa que anés a lluitar per Franco. I hi va haver molts voluntaris. Nosaltres no els anomenaven feixistes, sinó més que res els consideràvem víctimes de la mala propaganda. Era gent d'ambient rural. Jo, per això, no els anomenaria feixistes. Una altra cosa era el seu líder. Era gent que estava en contra de tot, fins i tot de la història del nostre país.

El fet de saber que s'enviaria una brigada a lluitar per Franco va ser un gran repte per a nosaltres, ja que havíem de dignificar el bon nom del nostre país, demostrar que no tothom d'Irlanda simpatitzava amb Franco.

–Aleshores, Irlanda amb qui simpatitzava?

La majoria de la gent d'Irlanda simpatitzava amb Franco. L'Església i la gent que la seguia eren pro Franco. Fins i tot ho eren algunes fàbriques i alguns sindicats. Eren víctimes en gran part del que feia l'Església.

–Vostè anomenaria feixistes els irlandesos que simpatitzaven amb Franco?

No. Com he dit abans, els anomenaria víctimes de la mala propaganda. El lideratge era feixista, però no la tropa. No sabien el que significava aquest mot. Era l'època de l'Alemanya nazi, de Mussolini a Itàlia, de Salazar a Portugal, Oswald Moseley a Anglaterra i aquí a Irlanda teníem el moviment de les *camises blaves*.

(La filla ens diu que a Irlanda la guerra d'Espanya es transmetia com una guerra de religió.)

–Vostè diu que la gent sabia el que passava a Espanya. Creu que la informació que li arribava era manipulada? Deien el que passava realment a Espanya?

La primera informació a Irlanda fou que havia esclatat un aixecament a Espanya. Aquí hi havia el pare Michel O'Flaherty, que havia estat involucrat en el moviment nacionalista irlandès, i un altre capellà basc que havia estat a Irlanda el 1932, quan hi va haver el Gran Congrés Eucarístic. Quan li vam preguntar si el que passava a Espanya tenia a veure amb la religió, ens va dir que no. Literalment, ens va dir: «Franco és un catòlic, però és un mal cristià.» Ho deia enfurismat. Aquest capellà va ser fortament insultat per haver fet propaganda en contra de Franco.

–Quina va ser la reacció de la societat irlandesa davant el fet d’anar a lluitar a Espanya?

Se’ns veia com gent amb interès i passions, però res més. En acabar-se la Guerra Civil i iniciar-se la Segona Guerra Mundial, la gent va començar a veure imatges de les atrocitats nazis als camps de concentració. Això va començar a generar un seguit de qüestions i a la llarga una simpatia vers els qui havíem anat a lluitar per la República. Llavors van tornar a ser amics! Fa poques setmanes hi va haver una celebració a Waterford, ja que allà s’hi va fer un monument d’homenatge als brigadistes. Vaig copsar una sensació unànime que el nostre bàndol era admirat, que vam fer el correcte. Vam fer el que havíem de fer.

(Pare i filla fan la broma que els ha costat cinquanta o seixanta anys tenir el reconeixement merescut).

–Com era vist un comunista a Irlanda?

Bé, no era fàcil. Ara ha canviat. Un diari de Cork, l’*Irish Catholic*, va fer una campanya molt dolenta contra nosaltres. Érem vistos com l’*anticrist*. Recordo que el 1960, quan em vaig presentar a les eleccions, a Dublín, l’arquebisbe de la capital va fer una pastoral en què deia que no s’havia de votar Michel O’Riordan, ja que això era pecat mortal. Vam obtenir pocs vots, però vam sobreviure. Ara ja ha passat tot!

–Quina era la posició del govern de De Valera durant la guerra i els anys següents?

Sobre De Valera no som molt crítics. En aquells anys la política era l’oposició al parlament i l’oposició eren els *camises blaves*. De Valera no reconeixia la República espanyola, però tampoc Franco. I això darrer no li ho critiquem. Entenem la situació difícil en què es trobava.

–Com s’organitzaven les brigades a Irlanda? Tenien una oficina de reclutament?

No, era gairebé un moviment clandestí. La gent que anava a Espanya era perquè realment n’estava convençuda. Ens posàvem en contacte amb el Partit Comunista, que aleshores era bastant feble. Ens vam organitzar en el mateix moment que la majoria de la gent s’allistava per Franco. Vull repetir que aquests no eren feixistes, però sí que ho era el seu líder, O’Duffy. Es va fer el tracte que els voluntaris de les *camises blaves* tornarien un cop acabés la guerra. Es va pensar que just començar el conflicte el 1936, en signar un contracte per sis mesos, podrien tornar a casa per Nadal! Naturalment, quan van marxar hi va haver grans celebracions, benediccions i fins i tot se’ls regalava un rosari! El principal port de sortida era Galway. Allà els venia a buscar un vaixell nazi a tres milles de la línia de costa, ja en

aigües internacionals. Després els portava a Portugal. Alguns dels voluntaris es van fer enrere quan van veure on havien d'agafar el vaixell i el temps que feia. Altres, un cop a Portugal, passaven il·legalment la frontera.

Tot això està escrit en un llibre d'O'Duffy que es diu *Croada Espanya*. Un llibre molt avorrit. No parla de res més que de misses, del nombre de pregàries que havien fet, dels bisbes que havien trobat... Quan els *camises blaves* van arribar, van ensopegar amb la «Guardia Mora». En sentir que parlaven en anglès, van obrir foc. Això els va sorprendre molt. No et diré que s'afiliessin al bàndol republicà, però es van adonar que hi havia alguna cosa equivocada en la causa per la qual lluitaven. Així que O'Duffy va fer que tornessin aquests primers quaranta soldats. Ho aconsegueix, ja que Franco se'n volia desfer, en part perquè no tenia prou armament i també perquè es volia treure un pes de sobre. Quan van tornar a Irlanda, alguns van continuar sent franquistes, mentre que la resta n'estaven, per sobre de tot, ben farts. Alguns van ser rebuts amb benediccions, però la resta, la majoria, foren oblidats. Sovint em trobo amb gent que em comenta que, si vaig anar a la guerra, segurament vaig conèixer el seu pare. Jo els responc que depèn del bàndol amb qui va lluitar.

Quan em pregunten per què vaig anar a lluitar, jo dic que per diverses raons. Crèiem en els antic eslògans internacionalistes i que el problema d'un era el problema de tots. Un cop vam veure que els nostres germans espanyols eren atacats per Franco, el problema, llavors, també era nostre. També hi vam anar per dignificar el nostre país.

—Quan va marxar cap a Espanya? Com hi va arribar?

Jo vaig ser el darrer de marxar i el darrer de tornar. Hi vaig arribar l'abril de 1938, just el primer dia que Franco va iniciar la Batalla de l'Ebre [sic]. Jo militava al Partit Comunista a Cork, i d'allà em vaig posar en contacte amb l'oficina de Dublín. Primer un camarada em va dir: «No et recomano que hi vagis.» Però li vaig respondre: «Bé, però algú hi ha d'anar.» Llavors vaig sortir de Cork, on vaig perdre el primer tren cap a Dublín, però finalment vaig arribar-hi. D'allà vam salpar cap a Liverpool, on vaig estar-me a casa d'uns coneguts. D'allà vam anar a Londres amb autobús, que aleshores era un viatge molt llarg. Un cop a Londres, vaig trobar l'oficina, que era mig clandestina. Amb tres camarades escocesos i dos amics anglesos ens vam allistar. No teníem passaports. En aquella època hi havia una relació especial entre Anglaterra i França que lliurava als ciutadans britànics de dur passaport. Però el que em passava era que jo era irlandès. I sent conscient del meu accent, que era molt fort, em vaig inventar el nom més anglès que pogués trobar. Que no era cap altre que John Smith.

Un cop amb els companys, vam fer cap a París, on hi havia un lloc que es deia Lleva de Combat. Era l'oficina d'enrolament. Et diré qui n'estava al càrrec: Josif

Tito, el qual més tard seria conegut com el mariscal Tito. Ell fou el responsable de la gran ajuda que va rebre el bàndol republicà del Partit Laborista.

Un cop a París, vam agafar un tren i vam anar fins a Béziers. Allà ens van indicar la manera com podríem arribar a Espanya. Ens van dir que seguíssim un senyor amb un barret que ens portaria fins als Pirineus, que és la frontera natural. Nosaltres a Irlanda no tenim gaire muntanyes i la veritat és que ens feien bastant respecte els Pirineus. A Irlanda, com sabeu, tot són prats i turons que els diem muntanyes!

Abans d'emprendre la marxa ens vam trobar un ferit que ens va posar al corrent de la situació. Que passaven gana i fred, i que la situació no pintava gens bé. No podíem parlar ni encendre cigars ni fer gens de soroll! Aquesta va ser la nostra primera batalla! L'endemà, el senyor del barret, que era contrabandista, ens va dir que ja havíem arribat a Espanya.

Lavors vam anar a Figueres, on ens vam reunir amb més voluntaris. Allà vam fer dos dies d'instrucció i ens van explicar el que passava. Tot seguit ens van enviar cap a Barcelona, on ens van dir que el combat es lliurava a l'Ebre. Vam anar en direcció a Gandesa, on hi havia una central que subministrava energia a Barcelona. Allà vam tenir la primera batalla guanyada, ja que la vam reconquerir del bàndol franquista, que l'havia ocupat. Un cop feta l'ofensiva vam arribar a Marsà (Priorat), on feia molta calor i, en ser una vall oberta, davant dels atacs que ens venien de l'aviació nazi, ens havíem de construir amagatalls fets a bases de branques, troncs i matolls d'arbres. De resultes d'això la vall va quedar batejada com a Chabola Valley.

–Vostè parla d'instrucció. Suposo que si no ho havia fet abans, li devien ensenyar llavors el funcionament de les armes, oi?

Bé, jo ja sabia manejar armes, com per exemple pistoles. Quant al maneig de les armes, haig de dir que amb referència als companys del bàndol republicà, els del batalló britànic XV estaven més avantatjats. Així, per exemple, hi havia oficials britànics que estaven molt entrenats, ja que havien participat a la Primera Guerra Mundial, a l'anglobèr o a la revolta de l'Índia. Curiosament, els fusells que feien servir eren dels alemanys que els britànics havien ocupat durant la Gran Guerra. Era curiós que tant el bàndol republicà com el franquista fèiem servir el mateix armament. També recordo que ens arribaven fusells txecs que eren de bastant bona qualitat.

–Quina fou la seva impressió del país?

Quan vam arribar a Catalunya les cançons que vam aprendre o que sentíem eren *La Santa Espina* i, naturalment, *La Internacional*. Ara us cantaré una cançó: *l'Himne de la República*. (Tot seguit ens la canta amb una veu encara forta i un castellà més que acceptable.)

–Com us va poder entendre amb la resta de companys del front?

El que et puc dir és que no vam anar a Espanya per fer un curs de llengua. Vam venir a lluitar. Vam aprendre, com és lògic, els termes militars. La segona cosa que ens van demanar va ser: «Què penseu del vi espanyol?» Nosaltres el trobàvem dolent. Aquí, a Irlanda, el licor que bevíem era Poteen (*un aiguardent fet a base de patata, aigua destil·lada i alcohol*). Una de les frases que vam aprendre va ser «*Mucha calor. Poca cerveza!*»

–Li van demanar quina era la seva ideologia?

Quan vam venir, ens preguntaven inicialment quin era el nostre partit polític. Tots responíem que érem antifeixistes. Em recordo d'estar amb Jack Jones, que avui presideix l'International Brigade Memorial Trust. Ell era un gran sindicalista i un bon referent del laborisme, quan encara era laborisme. Llavors nosaltres no fèiem diferències de cap mena entre nosaltres.

–Quan es va crear la XV Brigada, hi va haver problemes amb el British Bataillon? Se sentien discriminats pel fet de ser irlandesos?

No hi havia una brigada irlandesa. Com que no hi havia un ordre militar establert en el nostre contingent, havíem d'anar a remolc de la resta del British Bataillon o de la XV Brigada Internacional. El que sí que vam organitzar fou la Columna Conolly com una mena de brigada. El fet de crear una columna era en certa manera una cosa molt arrelada a Irlanda. Eren petits grups de gent que operaven en zones rurals. Hi va haver moments en què dèiem que no havíem d'estar al batalló britànic i, per aquesta raó, alguns ens vam afiliar al batalló americà, la famosa Brigada Lincoln. Els americans i els canadencs també formaven part de la XV Brigada i nosaltres, també.

–Quan es va crear la Columna Conolly?

Abans d'arribar jo, ja hi havia gent irlandesa integrada en un grup. Més endavant vam formar la Columna Conolly. Tornant de nou a la qüestió sobre si hi havia prejudicis pels irlandesos, us diré que no. A més, he d'afegir que molts dels irlandesos van assumir altes responsabilitats dins la XV Brigada i van acabar sent-ne comandants i oficials.

–El 1938 el govern decreta la retirada de les brigades internacionals. Com ho va interpretar?

Vam arribar [a Irlanda] sense pena ni glòria i, com he dit, en tornar alguns van estar marginats i relegats de les posicions que ocupaven. És l'exemple de Frank Edwards de Waterford, que va perdre la feina de mestre.

L'entrevista arriba a la fi i quan li preguntem les vegades que ha tornat a l'Estat espanyol ens diu que unes quantes. La vegada que recordo millor és quan es va fer el funeral de Dolores Ibarruri, la Passionària. Recordo que al meu costat tenia un capellà irlandès, el Pare Lennon, molt influït per la «Teologia de la Liberación», i amic de la Passionària. Per mi això era un bon exemple que l'Església i el Partit Comunista per primera vegada estaven junts.

-Una darrera pregunta: té passaport espanyol?

Bé, la veritat és que no vam anar a lluitar per aconseguir un passaport, que és un tros de paper, sinó que vam anar a lluitar per la llibertat.